

ART. 27: PRADZIEJE SŁUPSKA, USTKI I POWIATU SŁUPSKIEGO

część 2/3- str. 21- 33

Opracowanie: Władysław Goliński

Ustka, wrzesień- październik 2008

ART. 27: PRADZIEJE SŁUPSKA, USTKI I POWIATU SŁUPSKIEGO.....	1
<u>SŁOWIANIE.....</u>	<u>2</u>
<u>Grodziska powiatu słupskiego.....</u>	<u>4</u>
<u>NADBAŁTYCKIE WAROWNIE POMORZAN OD KOŁOBRZEGU DO ROWOKOŁU.....</u>	<u>21</u>
<u>Kołobrzeg (Budzistowo- grodzisko).....</u>	<u>21</u>
<u>Darłowo (grodzisko).....</u>	<u>21</u>
<u>Grodziska Ustka i Gardna Wielka jako "quondam castrum".....</u>	<u>22</u>
<u>Rowokół- grodziska.....</u>	<u>24</u>
<u>Uwarunkowania geograficzne wybrzeża ziemi słupskiej.....</u>	<u>25</u>
<u>Zapadle- warownia zaginiona.....</u>	<u>26</u>
<u>SŁOWIAŃSKA PRZYSTAŃ W PRZEWŁOCE.....</u>	<u>27</u>
<u>Grodziska i osadnictwo grodowe w linii brzegu morskiego od ujścia Łeby do ujścia Słupi.....</u>	<u>28</u>
<u>Droga z epoki brązu była traktem, z którego powstały ulice Słupska.....</u>	<u>31</u>

Słowianie

Lokalne stare drogi lądowe, łączące osady obronne ludności wcześniejszych kultur prowadziły od jednej do drugiej osady- patrz tekst dotyczący kultury łużyckiej i kultury pomorskiej. Przemieszczanie się poszczególnych plemion słowiańskich, generalnie rzecz biorąc, od południowego wschodu (stamtąd dokąd poszli Goci) odczytywane jest dzisiaj głównie po nazwach miejscowości jakie owi wędrowcy nadali osadom, lasom, rzekom. Prof. H. Łowmiański, również prof. Gerard Labuda oraz jeszcze inni naukowcy w wielu swoich książkach i innych opracowaniach poświęcili wiele uwagi dla uzyskania obrazu wędrówek plemion słowiańskich, w historii których dzisiaj można odczytać miejsca niegdyś zajmujące przez całe narody.

To jest interesujące, że naukowcom tym razem za narzędzie najlepiej służy język- kluczem analizy wędrówki plemion są nazwy toponomastyczne. Zabytek archeologiczny jest dla analizy wędrówki poszczególnych plemion na dalszym planie. Jako ciekawostkę proszę przyjąć informację o jednorodności języka wśród wszystkich Słowian, do wieku IX nie było różnicy językowej w brzmieniu języka (np.: Słowianie Wschodni, Południowi i Zachodni mówili na całym kontynencie tak samo zrozumiale dla siebie).

Jeszcze wcześniej, w tym czasie gdy Goci wylądowali na południowym brzegu Bałtyku, w okresie zwanym weneckim (I-IV w. n.e.) Słowianie byli poza zlewiskiem Morza Śródziemnego- są więc o nich śladowe zapisy historyczne. Najazd Hunów ok. 370 r. spowodował przemieszczenia plemion, zapoczątkował Okres Wędrówek Ludów.

Poniżej spory fragment książki prof. H. Łowmiańskiego. Zwykle nie przywołuje się przypisów oryginału w cytacie, celowo odstąpiłem od tej zasady aby młodzi ludzie, czytelnicy, mogli spojrzeć na oryginalne przypisy- potwierdza to chyba moje słowa- istnieją bardzo wiarygodne źródła, jakkolwiek trudne do ich właściwej interpretacji.

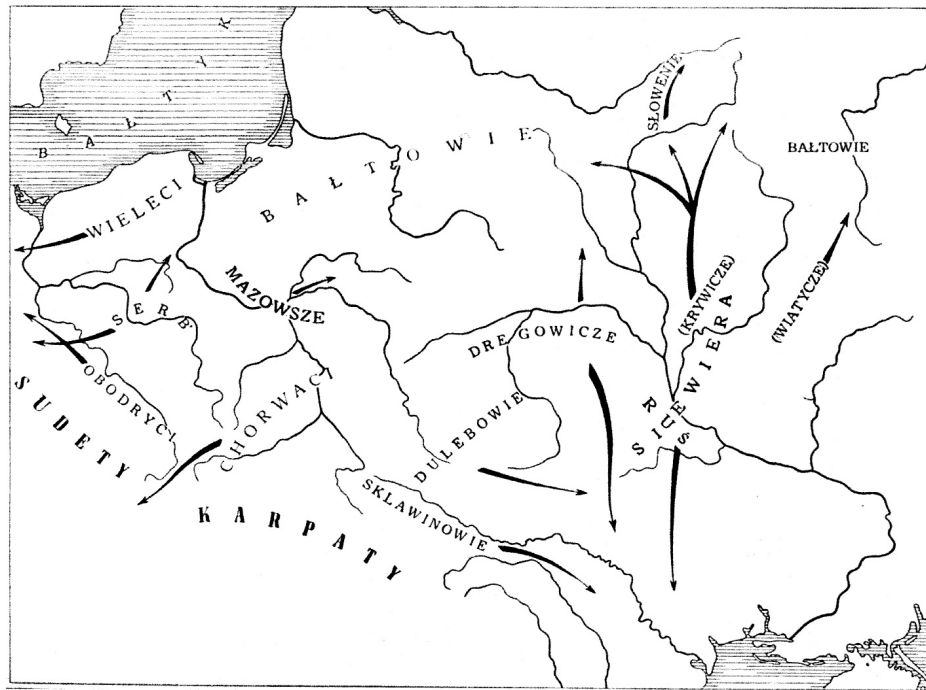
„Najstarsze źródło pisane- traktujące w sposób syntetyczny o wewnętrznym podziale Słowian- Jordanes, piszący w połowie w. VI, zdaje się potwierdzać wnioski językoznawcze o wyodrębnieniu trzech grup, jakkolwiek jego wskazówki były interpretowane i w sensie odmiennym. Donosząc o ludach, zamieszkujących Scyтіę, autor ten zaznaczył, że poszczególne plemiona Wenetów obecnie noszą odmienne nazwy, jednak głównie nazywają się Sklawenami i Antami¹. Na podstawie tej wzmianki K. Zeuss wnosil, że Weneci dzielili się na dwa główne odłamy: Sklawenów i Antów. Zgodnie z tą interpretacją Sklawenowie obejmowaliby zarówno nadwiślańskich Słowian zachodnich, jak naddniestrzański związek Słowian południowych, co znajdowałoby się w sprzeczności z danymi językoznawstwa, łączącego grupę południową ze wschodnią. Wniosek K. Zeussa dezawuuje sam Jordanes w innej swej wypowiedzi, zawartej w relacji o wojnach, jakie toczył Hermanryk m. in. z Wenetami, którzy obecnie (nunc) przybrali trzy nazwy: Wenetów, Antów i Sklawenów². Ten zwrot ujawnia, że określenie Weneci występowało w podwójnym znaczeniu: starsze obejmowało całą grupę ludów, pochodzących z jednego pnia (*ab una stirpe exorti*) oraz nowsze, używane zresztą obok pierwszego, określało jeden- zachodni odłamek Wenetów. Nie potrzebujemy zaznaczać, że te zmiany terminologiczne zachodziły nie w języku Słowian, którym były obce nazwy Wenetów i Antów, ale w języku ich germańskich sąsiadów, w szczególności Gotów, którzy następnie przekazywali swą nomenklaturę autorom grecko- łacińskim. Zacieśnienie pierwotnego pojęcia Wenetów nastąpiło wskutek wejścia w użycie nazw o partykularnym w ustach gockich lub bizantyńskich znaczeniu: Antów, i Sklawenów.

¹ Jordanes, *Getica*. Aant. t. 5 pars prior (Berolini 1882), s. 62, V, 34; per immensa spatia Venetharum natio populosa consedit. quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Równocześnie z Jordanesem wymienili Słowian 2 inne źródła: Prokop z Cezarei, który określił Sklawinów i Antów bałamutnym terminem "Sporów", oraz Pseudo- Cezariusz, o którym zob. J. Dujćev, *Le temoignage du Pseudo-Cesaire sur les Slaves*. Sant. t. 4 (1953, wyd. 1954), s. 193-209 (autor datuje powstanie tego źródła na lata 530- 558, s. 209).

² Jordanesa Kosmograf raweński, zob. *Ravennatis Anonymi Cosmographia*. J. Schnetz, *Itineraria Romana*, t. 2, Leipzig 1940, lib. I, cap. 12 (s. 11): Sexta ut hora noctis Scitharum est patria, unde Sclavinorum exorta est prosapia. Sed et Itites et Chimabes ex illis egressi sunt. Cuius post terga oceanum non uwenimus navigari. Już K. Zeuss, op. cit., s. 668, przypis, domyślał się, że „Vites et Chymabes” są zniekształconymi „Antes et Winades”, podobnie K. Millenhoff, *Deutsche Altertumskunde* t. 2, Berlin 1887, s. 374. Ta opinia utrzymała się w nauce. Trójpodział Słowian u Jordanesa przyjmuje też ostatnio G. Labuda, *Fragmenty z dziejów Słowiańszczyzny zachodniej* t. 1, Poznań 1960, s. 38.

Jakkolwiek Jordanes przekazał terminologię nie samych Słowian, lecz ich sąsiadów, trudno wątpić, że odpowiada ona obiektywnemu trójpodziałowi Słowian. Przemawia za tym i ogólna a niewątpliwa orientacja Jordanesa w strukturze etnicznej i rozsiedleniu Słowian, i zgodność omawianej terminologii z wnioskami językoznawstwa. Nie chcemy przez to powiedzieć, że język odgrywał rolę czynnika wyodrębnienia tych trzech podstawowych grup, stanowił raczej wynik i przejaw procesów wewnętrznego zróżnicowania. Współcześni dostrzegali jedność języka i kultury Słowian, ale zarazem donosili o ich rozbiću politycznym, przytaczali też konkretne wypadki walk wewnętrznych między nimi, gdy np. Prokop informował o wybuchu wojny między Antami i Sklawinami, a następnie o dojściu między nimi do zgody, co umożliwiło odbywanie podróży z jednego kraju do drugiego³. Widocznie Antowie i Sklawinowie, a z pewnością nie inaczej i Weneci, stanowili odrębne zespoły polityczne, wewnątrz których panowała ściślejsza solidarność, niż w stosunku do pobratymców, zorganizowanych w inne zespoły.”⁴

Jeszcze proszę spojrzeć na mapkę odnoszącą się do powyższego tekstu, [z:] Henryk Łowmiański; *POCZĄTKI POLSKI, Z DZIEJÓW SŁOWIAN W I TYSIĄCLECIU n.e. II*, Warszawa 1964, PWN.

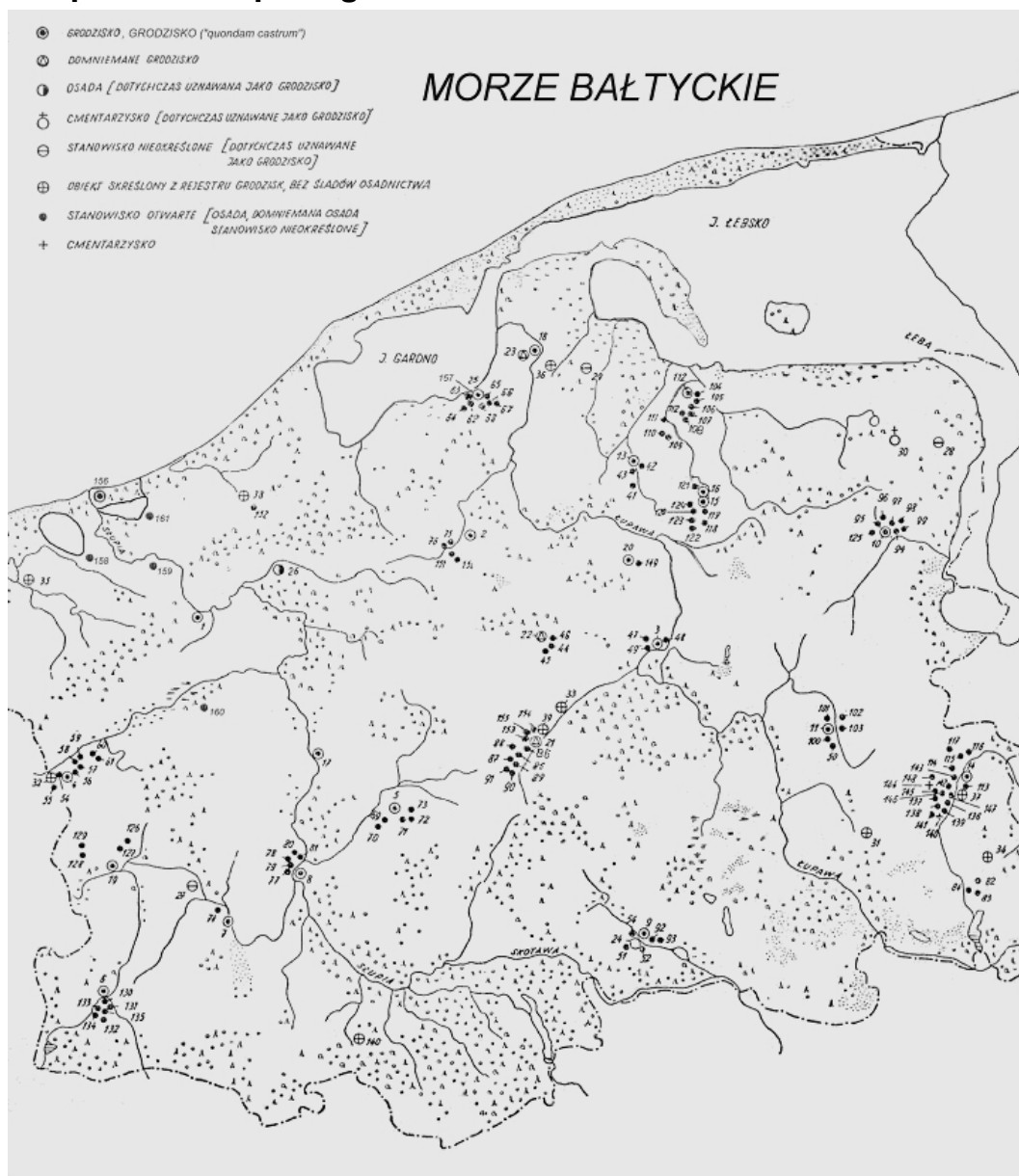
Geografia plemienia Słowiańszczyzny w drugiej połowie w. V n.e.

Ryc. 10 Mapka dotycząca tekstu

³ Prokop VII, cap. 14.7 nn., (t. 2, s. 354, 356).

⁴ Henryk Łowmiański; *POCZĄTKI POLSKI, Z DZIEJÓW SŁOWIAN W I TYSIĄCLECIU n.e. II*, Warszawa 1964, PWN

Grodziska powiatu słupskiego

Ryc. 11. Grodziska i osadnictwo grodowe⁵- dokonano korekty jezior lagunowych oraz brzegów rzeki Łeby na stan z ok. 1300r.⁶ i dokonano też, orientacyjnie, korekty przy ujściu Słupi. Korekta oznakowania zbiorników wodnych- W. Goliński

Nr określający grodzisko lub osadę (wg mapy)	Nazwa miejsca- miejscowości, przy której występuje to grodzisko lub osada	Stwierdzenie warstwy kulturowej i mat. archeologicznego	Chronologia	Uwagi szczególne
1	Gałęzinowo- wyżynne, cypłowe z wałem zaporowym (poprzecznym).	tak, stwierdzono	kultura łużycka	wyłącznie mat. „łużycki”
2	Żoruchowo- grodzisko wyżynne, cypłowe z nieznacznie wypukłym majdanem i wałem zaporowym (poprzecznym).	tak, stwierdzono	kultura łużycka(?)	część naczyń ze starszych badań ma nieustaloną chronologię

⁵ Ryc. 1 w: Jerzy Olczak i Kazimierz Siuchniński SPRAWOZDANIE Z BADAŃ WERYFIKACYJNYCH GRODZISK PRZEPROWADZONYCH NA TERENIE POWIATU SŁUPSKIEGO. (jesień 1968- 1970), UAM Poznań- rozm. grodów.

⁶Otto Lienau; Die Bootsfunde von Danzig- Ohra aus der Wikingerzeit, Danzig 1934

3	Damno- grodzisko wyżynne, podkowiaste z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	VIII/ IX- X wiek	pochodzą stąd ułamki naczyń glinianych kultury łużyckiej i z okresu nowożytnego
4	Gać- grodzisko wyżynne typu pierścieniowego w kształcie nieregularnego owalu z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	VIII- X wiek	
5	Głobino- grodzisko nizinne, prawie całkowicie zniwelowane, niewiadomego typu. Zachował się jedynie niewielki fragment wału.	tak, stwierdzono	IX- X wiek	
6	Kczewo- grodzisko nizinne typu pierścieniowego w kształcie nieregularnego owalu z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	VII- IX wiek	
7	Kończewo- grodzisko nizinne, stożkowe, otoczone suchą (obecnie) fosą i niską fałdą ziemną (wałem?).	tak, stwierdzono	Okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.	
8	Krępa Słupska- grodzisko nizinne, niewiadomego typu. Zachował się łukowaty fragment wysokiego i szerokiego wału.	tak, stwierdzono	IX wiek	
9	Podole Małe- grodzisko nizinne, znacznie zniwelowane, niewiadomego typu. Zachował się jedynie fragment wału o stromym stoku zewnętrznym.	tak, stwierdzono	VII/ VIII- IX wiek	
10	Podole Wielkie- grodzisko wyżynne, podkowiaste z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	VIII/ IX- X wiek	
11	Potęgowo- grodzisko wyżynne, typu pierścieniowego z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	VIII/ IX- X/ XI wiek	pochodzą stąd ułamki naczyń glinianych kultury łużyckiej (?) i z okresu późnośredniowiecznego.
12	Równu- grodzisko wyżynne, cyfrowe w kształcie nieregularnego owalu z nieznacznie wypukłym majdanem oraz szerokim i wysokim wałem zaporowym (poprzecznym).	tak, stwierdzono	Okres wczesnośredniowieczny.	na grodzisku wystąpiły warstwy kulturowe wyłącznie z ceramiką „łużycką”.
13	Rumsko- grodzisko wyżynne, dwuczłonowe, cyfrowe. Człon I — pierścieniowy, człon II — z wałem zaporowym.	tak, stwierdzono	IX wiek	

14	Runowo- grodzisko wyżynne, cypłowe, typu pierścieniowego z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	X- XII wiek	z grodziska pochodzą ułamki naczyń glinianych kultury łużyckiej.
15	Siodłonie- grodzisko wyżynne, podkowiaste z nieznacznie wypukłym majdanem.	tak, stwierdzono	Okres wczesnośredniowieczny	
16	Siodłonie- grodzisko wyżynne, typu pierścieniowego z wypukłym majdanem.	tak, stwierdzono	Okres wczesnośredniowieczny	Ponadto z grodziska pochodzi 1 ułamek naczynia glinianego kultury łużyckiej (?).
17	Słupsk- grodzisko nizinne, znielowane w partiach górnych i zabudowane (kościół), pierwotnie zapewne pierścieniowe.	tak, stwierdzono	IX- XIII (?) wiek	Obiekt nie był objęty badaniami weryfikacyjnymi — ograniczono się jedynie do autopsji. Badania wykopaliskowe prowadził tu M. Sikora w latach 1966 — 1967.
18	Smółdzino- grodzisko wyżynne, typu pierścieniowego z wypukłym majdanem.	tak, stwierdzono	X- XII wiek	
19	Sycewice- grodzisko wyżynne, typu pierścieniowego z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	IX- X wiek	
20	Wiatrowo- grodzisko wyżynne, dwuczłonowe, usytuowane na cypłu. Każdy człon otoczony łukowatym wałem.	tak, stwierdzono	VIII/ IX- IX wiek	
DOMNIEMANE GRODZISKA Wczesnośredniowieczne				
21	Zagórzycza- Domniemane grodzisko nizinne, niewiadomego typu. Całkowita niwelacja umocnień obronnych uniemożliwia rekonstrukcję pierwotnego kształtu i wielkości obiektu.	tak, stwierdzono	Okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny	Ponadto pochodzą stąd — 1 ułamek naczynia glinianego o nieokreślonej chronologii i ceramika nowożytna.

DOMNIEMANE GRODZISKA PÓŹNOŚREDNIOWIECZNE				
22	Bięcino- znacznie zniwelowane domniemane grodzisko nizinne niewiadomego typu.	tak, stwierdzono	Okres późnośredniowieczny	Ponadto pochodzą stąd nieckowate żarna kamienne (kultura łużycka?) i ułamki nowożytnych naczyń glinianych.
23	Smółdzino- domniemane grodzisko wyżynne, zapewne typu pierścieniowego z wypukłym majdanem.	tak, stwierdzono	Okres późnośredniowieczny	Ponadto pochodzą stąd różnorodne materiały nowożytne.

Nie zostały tu przytoczone wszystkie osady pokazane i ponumerowane na mapie- trzeba szukać opisu do osad w katalogu źródłowym.⁷

156	Ustka- warownia Przewłoki	nie stwierdzono	późnośredniowieczny	„quondam castrum”
157	Gardna Wielka- warownia	nie stwierdzono	późnośredniowieczny	„quondam castrum”

158) Duninowo, stan. -. Rodzaj stanowiska: wymienione w dyplomie z 1337 roku.

Chronologia: okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

159) Charnowo, stan. -. Rodzaj stanowiska: wymienione w dyplomie z 1337 roku.

Chronologia: okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

160) Bruskowo Wielkie, stan. -. Rodzaj stanowiska: wymienione w dyplomie z 1337 roku.

Chronologia: okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

161) Przewłoka, stan. -. Rodzaj stanowiska: wymienione w dyplomie z 1337 roku.

Chronologia: okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

Zapleczem osadczym nazywają archeolodzy te osady, z których ludność w czasie wystąpienia nagłego zagrożenia ze strony najeźdźcy chroni się w grodzie, który posiada dodatkową osłonę w postaci wału obronnego. Trudniej jest walczyć mając do pokonania pochyłość wału obronnego, z góry na wale obrońcy grodu łatwiej mogą odeprzeć atak- dysponowali oni przecież także maszynami miotającymi strzały bądź kamienie. W organizacji plemiennej było ustalone podporządkowanie osad pod określony gród.

Słowianie zajęli strefę lądu znajdującego się nad Bałtykiem, sięgającą od Wisły aż do Lubeki- przed końcem V w. Potwierdziły ten fakt zaistniałej wędrówki Słowian również wykopaliska w Niemczech m.in. w Lubece, prowadzone badania też były przez polskich archeologów. Cała ta ludność Słowian Zachodnich została zgermanizowana, stopniowo proces ten zachodził od zachodu na wschód. Najbardziej istotny jest w sprawach wędrówek ludów argument językowy. Tak więc język kaszubski stanowił najlepszy argument co do pobytu Słowian na Pomorzu od V w. „Język” kaszubski jest gwarą staropolską, biorącą udział nawet w późnym rozwoju językowym polskim, i od polszczyzny odrywać go nie można; stanowi pomost od nadnoteckiej polszczyzny ku coraz dalszym, a wskutek tego i odrębniejszym gwarom, od których niegdyś Pomorze, Marchie, Meklemburg aż za samą Łabę do Starej Marchii i Lüneburgu rozbrzmiewały, gdy te ziemie jeszcze słowiańskimi były; wymarli tam Słowianie ostatecznie dopiero w w. XVI i XVII.”⁸

⁷ Jerzy Olczak i Kazimierz Siuchniński SPRAWOZDANIE Z BADAŃ WERYFIKACYJNYCH GRODZISK PRZEPROWADZONYCH NA TERENIE POWIATU ŚLUPSKIEGO. (jesień 1968- 1970), UAM Poznań

⁸ Brückner Aleksander; Dzieje Języka Polskiego, Wrocław 1960, str. 18-19

Nadbałtyckie warownie Pomorzan od Kołobrzegu do Rowokołu

Nadbałtyckie warownie Pomorzan powstają dość późno bo ok. IX w. Grody słowiańskie w głębi lądu powstają już od VII w. - tak jest nie tylko od Gdańska do Szczecina ale też dalej, do Lubeki.

Spowodowane jest to głównie możliwościami geograficznymi, linia brzegowa cały czas „przesuwała się” - może oddawało ląd. Powstały warownie tam gdzie to już było możliwe, chroniące ludność od strony morza, głównymi kupcami- agresorami w naszym terenie byli wikingowie duńscy ale też i nadmorskie plemiona słowiańskie np. Rugianie. W aktach procesowych o uznanie przez Duńczyków przynależności do Hanzy Słupska i Darłowa jest użyty przez stronę duńską dziwnie dziś brzmiący argument- ...”Słupsk i Darłowo nie są również miastami pomorskimi, „ponieważ położone są w księstwie »Wenden«, a nie na właściwym Pomorzu; księstwo »Wenden« natomiast zostało wcielone do księstwa pomorskiego dopiero po pokoju w Bromserbo”...⁹ Gdzie dokładnie przebiega wschodnia granica tego księstwa nie jest jeszcze w naszej dokumentacji historycznej ustalone i nie jest to najważniejsze. Dla celów rozważań organizacji regionu przyjmuję ją, tą granicę, na rzece Łeba, jest to bodaj także granica dla rozważań etnicznych. Tak więc powiat słupski i ziemia sławieńska stanowią to księstwo Wenden, które w polskim nazewnictwie plemiennym niewiele mówi, a które w organizacji wojennej Pomorzan jest faktem.

Kołobrzeg (Budzistowo- grodzisko)¹⁰

Grodzisko w Budzistowie jest typowym grodziskiem wyżynnym, jest dwuczłonowe. Jest położone na wyniesieniu od zachodu, przylegające do prawego brzegu rzeki Parsęty, od wschodu jest otoczone podmokłymi łąkami. Chowanie grodzisk przy bagnach albo wprost na bagnach cechuje Słowian. Grodzisko jest położone na przedpolu Kołobrzegu- od południa miasta. Powstanie osady, potem grodziska przypada na okres od VIII do XIII wieku, jest przypisywane Słowianom.

Stanowi typową warownię, budowaną nad rzeką, w pobliżu ujścia rzeki. Są opisywane walki o tą warownię w kronikach średniowiecznych.

Opis warowni: Człon I (gród właściwy) kształtu owalnego, zajmuje północną część wyniosłości. Wnętrze łagodnie wypukłe, od południa ograniczone stożkowatym wzniesieniem, przylegającym bezpośrednio do krawędzi wyniesienia stromo opadającego w kierunku brzegu rzeki. Ślady wału widoczne są jedynie w północnej części obiektu. W tym rejonie, u podnóża wyniesienia, dostrzegalne są również pozostałości fosy, przerwanej przez drogę prowadzącą na grodzisko od strony północnej.

Człon II (podgrodzie południowe) zajmuje południową, przewężoną część wyniosłości, ograniczoną od południa wałem poprzecznym w postaci szerokiej fałdy terenowej biegnącej na osi wschód - zachód. Od strony zachodniej wał dochodzi do krawędzi wyniesienia, od strony wschodniej — do pasma podmokłych łąk.

Wymiary: Powierzchnia grodziska — około 4 ha. Człon I: wymiary — 150X250 m, powierzchnia — 2,6 ha. Człon II: wymiary — 110X130 m, powierzchnia — około 1,3 ha.

Darłowo (grodzisko)

Grodzisko w Darłowie położone w miejscu gdzie obecnie znajduje się średniowieczny zamek książęcy. Jeśli chodzi o lokalizację obiektu to jest bardzo podobna do lokalizacji grodu w Kołobrzegu. Obecnie co prawda bagna ustąpiły ale nadal jest ślad po nich. Grodzisko jest położone w południowo-zachodniej części Darłowa, bezpośrednio na wschód od rzeki Wieprzy. Trudno dokładnie ustalić wiek grodziska, przyjmuje się okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.

Obecnie jest to teren zabudowany, jak wspomniano wyżej stoi tam zamek. W rejonie Darłowa dopatrywano się istnienia grodziska jedynie w oparciu o występujące w źródłach pisanych (z 1215 r.)

⁹ Zygmunt Świąchowski - Józef Mertka; Z DZIEJÓW SŁUPSKA I USTKI, Poznań 1958 Słupsk, str. 59

¹⁰ 1. Gall Anonim; KRONIKA POLSKA; OSSOLINEUM, 2003; 2. Franciszek Lachowicz, Jerzy Olczak, Kazimierz Siuchniński, Osadnictwo wczesnośredniowieczne na pobrzeżu i pojezierzu wschodniopomorskim. Poznań 1977; 3. Lienau Otto, Die Bootsfunde von Danzig- Ohra aus der Wikingerzeit, Danzig 1934; 4. Jerzy Olczak i Kazimierz Siuchniński; Źródła archeologiczne do studiów nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem grodowym na terenie województwa koszalińskiego, Poznań 1968, tom IV

nazwy „Dirlov” i „Dirlova”. Nie zostało ono jednak nigdy poświadczone źródłami archeologicznymi. Różni badacze domyślali się jego istnienia w trzech następujących miejscach: a) płaski, pobagienny teren w odległości około 1,7 km na północny zachód od skraju zabudowy Darłowa, b) 0,4 km na południowy wschód od ujścia rzeki Wieprzy i c) bezpośrednio na wschód od szosy Darłowo.

Niemiecka nazwa Darłowa to Rügenwalde, zawiera ona jednak w sobie określenie innego plemienia Słowian Zachodnich- Rugian ze słynną stolicą w Arkonie. Rugianie nieustannie potykali się z wikingami duńskimi. Stąd chyba ich największa siła wśród nadmorskich plemion i świetna organizacja pozwalały na podboje plemion położonych od nich bardziej na wschodzie. Spotykana agresja między plemionami nie należy do rzadkości- takim agresorem też byli mieszkańcy Wolina.

Grodziska Ustka i Gardna Wielka jako "quondam castrum"

Ustka- Umowa z 1337 roku, spisana w Słupsku jest dokumentem kancelarii. Z treści tego dokumentu wynika, że niemożliwym do zafałszowania byłoby "wymyślenie" grodziska czy innego elementu topograficznego, który został wspomniany w danym dokumencie jako np: korelat granicy posiadłości ziemskiej. Innymi słowy sama posiadłość (nadanie) mogło nigdy nie istnieć natomiast elementy terenowe, na bazie których opisano tą posiadłość istniały rzeczywiście. Właśnie na podstawie falsyfikatu mogileńskiego archeolodzy zidentyfikowali kilka grodzisk na ziemi chełmińskiej, które były określone jako "quondam castrum". Pragnę więc już kolejny raz, w kolejnym artykule wnieść o nazwanie grodziskiem miejsca określonego we wspomnianym wyżej dokumencie, jako:

<i>nec non totum et integrum portum Stolpesmunde dictum, penes aquam stolpensem tam ab una quam alia parte situm,</i>	jak również cały i niepodzielny port Ustka, położony po obu stronach rzeki Słupi,
---	--

Sama ta warownia u brzegu morza musiała istnieć od chwili przybycia tu Słowian albo od chwili powstania takiej możliwości ze „względów terenowych”. Być może geolog mógłby dokładniej określić czas, od kiedy zagospodarować można było tę wydmy. Podobne miejsce na gród w Kołobrzegu- Budzistowie powstało w IXw.

Wszystko jednakże wskazuje na istnienie innej konstrukcji- przewłoki, istniejącej przy warowni przeszkodzie niewidocznej ale znajdującej się tuż pod powierzchnią, obok istniejącego naturalnego wypłyca w ujściu. Udokumentowane jest posiadanie umiejętności budowy klepkowych łodzi przez Słowian zachodnich, a więc również tych z Ziemi Słupskiej, już przed datą zakładania państwa Polan przez Mieszka I. Owi Słowianie to biegli skutnicy; budowali łodzie dojrzałej konstrukcji. Są to otwarte bezpokładowe łodzie o łyżkowatych zakończeniach dziobu i rufy, z reguły płaskodenne, z poszyciem przechodzącym prostopadłe w wystającą ku dołowi stępkę i małym zanurzeniu, świadczącym o przystosowaniu do żeglugi wśród płytycz zalewów piaszczystych i rzek. Odznaczały się one doskonałymi właściwościami morskimi, łatwością wiosłowania i świetną żeglownością¹¹ stanowiąc jednostki uniwersalne, dostosowane zarówno do ciężkich warunków północnej żeglugi morskiej, jak i do przenikania daleko w górę rzek, pływania po jeziorach, a także do korzystania z przewłok¹².

¹¹ Przemysław Smolarek; *Studia nad sztuknictwem Pomorza Gdańskiego X-XIII wieku*, Wydawnictwo Morskie Gdańsk, 1969.

¹² Źródła pisane niejednokrotnie wspominają o przechodzeniu przez korabie słowiańskie płytycz i cieśnin niemożliwych do przebycia przez łodzie skandynawskie; stąd metoda sztucznego tworzenia płytycz, jako obrony biernej przed okrętami. Wspominają też o masowych transportach okrętów słowiańskich przez przewłoki. K. Pieradzka, *Walki Słowian na Bałtyku w X—XII wieku*, Warszawa 1953 I., str. 19, 45, 58, 78, 87, 93; 101, 110—111, 119.

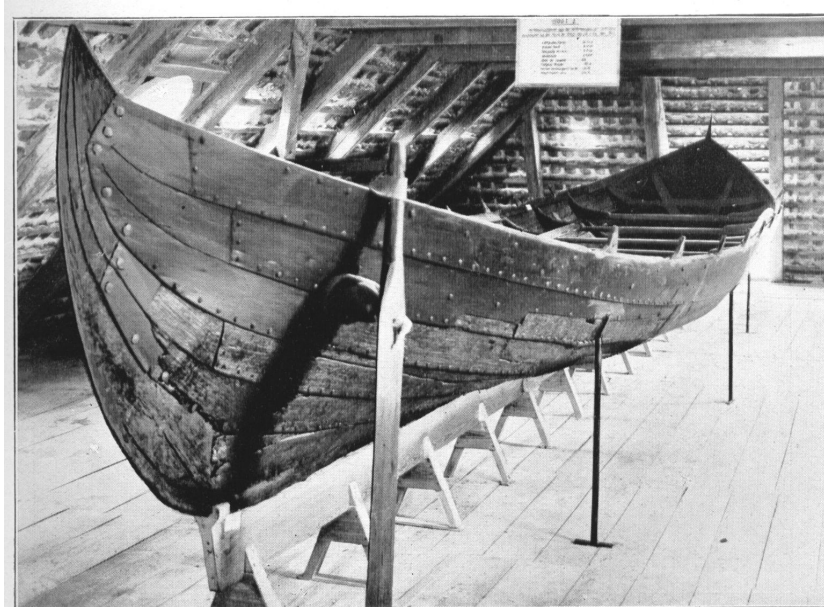

Abb. 3. Boot I von Ohra fertig ergänzt, im Landesmuseum Oliva.

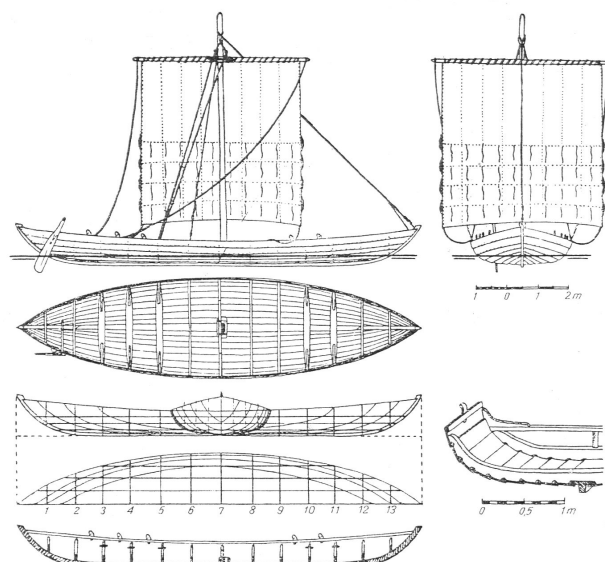
Rys. 1 z lewej strony: (reprodukcja z książki prof. O. Lienau'a, Gdańsk 1934)

Łódź ze znaleziska, z Gdańska- Oruni; prezentowana w opracowaniu prof. inż. Otto Lienau'a była pokazywana w latach 30- tych XX w. w pracowni konserwatora w Oliwie.

Rys. 2 z prawej strony:

Rekonstrukcja łodzi znalezionej na polu Charbrowa, blisko Łeby.

Szkic był prezentowany w opracowaniach T. Prosnaka. Rysunek powstał w wyniku analiz prowadzonych przez prof. inż. Otto Lienau'a. na bazie znalezisk oznakowanych jako Charbrów I, II i III- znaleziska z okresu przełomu XIX/ XX w.

Ryc. 11. Próba rekonstrukcji statku z Charbrowa, na podstawie O. Lienaua, szkic własny.

Gardna Wielka- Powstanie w XIIw. nowej osady na skarpie nad J. Gardno ma miejsce po wojnie Bolesława Krzywoustego, prowadzonej na początku XIIw. W tym też czasie- w XII wieku nastąpiło wyrwanie łądu i otworzył się bezpośredni przepływ na otwarte morze z jeziora Gardno. Osada Gardna Wielka, według mnie powstała z jeńców wojennych zdobytych w zimowej wyprawie armii polskiej pod dowództwem króla Bolesława Krzywoustego w Prusach, w zimie 1110/ 1111 roku i w Gardnie Wielkiej spełniała ta ludność rolę specjalnego „garnizonu” stacjonującego w pierwszej linii do walki z wikingami.

Nie jest ze źródeł znana data powstania kościoła w Gardnie Wielkiej. Tyle wiadomo, że „...roku 1282, 29 czerwca. Książę Mściwuj II odnawia dotację swego ojca Świętopełka II dla kościoła Św. Stanisława w Gardnej (GARDNA)...” Oznacza to pewnie, że kościół powstał przed rokiem 1282. Pan Marek Ober, architekt zajmujący się kościołkami ze średniowiecza wstępnie określa po inspekcji dzisiaj stojącego tu kościoła, że kościół powstał w XIVw. Zatem musiał być w Gardnie Wielkiej wcześniejszy kościół, z dokumentów kościelnych wynika, że najpóźniej powstała tu pierwsza parafia w 1112 roku. Może był tu kościół drewniany? W jakim stał miejscu?

Brak obwałowań mający chronić ludność w miejscu grodu w Gardnie Wielkiej, tłumaczę nie stosowaniem takich konstrukcji przez ludność pruską- patrz Gall Anonim; „...nie oblegał grodów ani miast, bo ich tam nie ma, gdyż kraj ten jest broniony przyrodzonymi warunkami i naturalnym położeniem

na wyspach wśród jezior i bagien...”, Wzgórze kościelne w Gardnie Wielkiej jest budowlą sztuczną, usypaną.

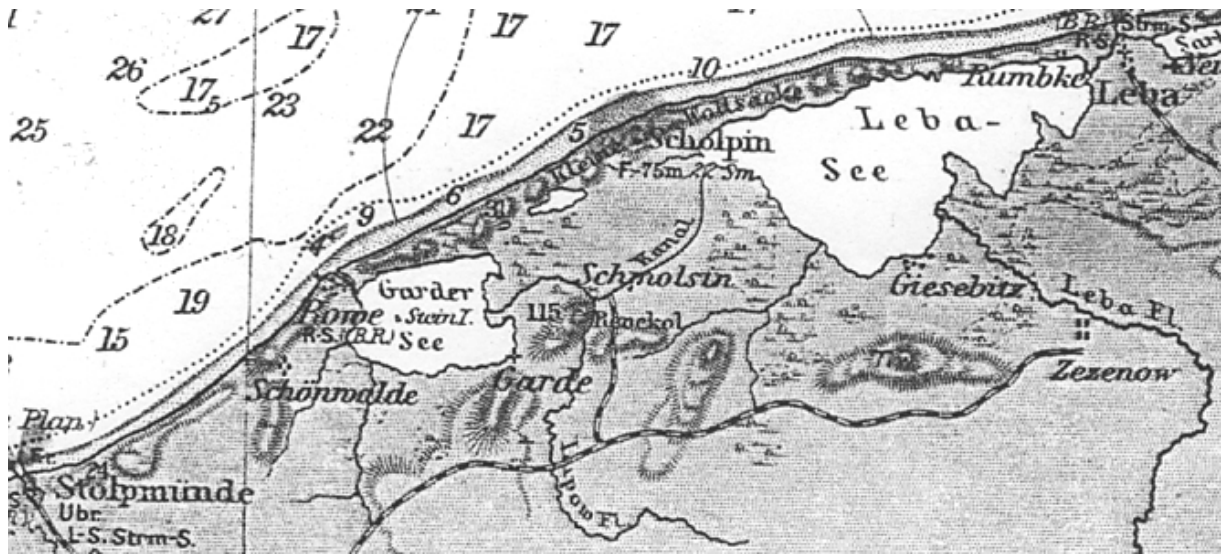
Wendowie, którzy zajmowali licznie całą najbliższą okolicę posiadali do obrony grodziska wyżynne: Równo, Damno, Żoruchowo, o dużej powierzchni, pochodzące jeszcze z kultury łużyckiej i te nowo wybudowane: Smółdzino, Rumsko.

Archeolodzy na wzgórzu kościelnym w Gardnie Wielkiej odkryli jedynie nowożytny groby. Gdzie zatem jest cmentarzysko z XII w. Prusowie mieli obrządek ciała palny. Popiół ze stosu pogrzebowego był rozrzucany na wietrze.

W niektórych legendach o Jeziorze Gardno występuje diabeł, noszący kamienie na kamienną wyspę jeziora. Katapulty miotające strzały i kamienie były najpewniej stosowane do obrony na tej sztucznie przez ludzi usypanej platformie.

Rowokół- grodziska

Zdaniem archeologów dokonujących weryfikacji grodzisk stanowiących element osadnictwa wczesnośredniowiecznego na pobrzeżu w 1977r., na wierzchołku Rowokołu znajduje się grodzisko z wczesnego średniowiecza i późnego średniowiecza, natomiast u podnóża góry, od strony południowo-wschodniej jest grodzisko z początku Xw.- połowy Xw.

Ryc. 12 Mapa morska- fragment, wydana przez REICHS- MARINE- AMT, 1905

Na Rowokole są dwa grodziska, oba grodziska są przypisywane Słowianom.

Opis grodziska na wierzchołku Rowokołu- typu pierścieniowego z wypukłym majdanem pochodzące z X- XII wieku, (są już duże odformowania wyrosłymi tam krzakami i lasem), kształtu nieregularnie kolistego. Zachował się jedynie od strony wschodniej, południowo - zachodniej i zachodniej niski wał o stromych zboczach.

Wymiary: podstawa grodziska - ok. 65x75m, pow. majdanu - ok. 47x48m, wysokość obiektu w stosunku do podstawy pagórka - ok. 100m. Wał w stosunku do powierzchni majdanu jest dzisiaj wysoki od 2-3m. Wiek tego grodziska określono na wczesne średniowiecze i późne średniowiecze. To grodzisko to z pewnością warownia, o bardzo dużym polu widzenia, dużym polu podlegającemu obserwacji.

Opis grodziska u podnóża góry, od strony południowo- wschodniej- jest to grodzisko z początku Xw.- połowy Xw. Filipowiak (archeolog) mówi: że "na stoku opadającym w stronę rzeki Łupawy znajduje się owalne grodzisko. Obok grodziska znajduje się źródło. W obrębie wałów, które posiadają dwie fazy budowy i mogą być datowane na okres IX do XI wieku odkryto olbrzymie palenisko położone w centralnym punkcie majdanu, wraz z ułamkami naczyń i kośćmi zwierząt. W rowach kontrolnych odkryto miejsce paleniska usytuowane wzdłuż umocnień, co pozwala przypuszczać, iż były one usytuowane kolistie, w znacznym oddaleniu od głównego ogniska. Brak warstwy kulturowej, która mogłaby świadczyć o długotrwałym zasiedleniu, przy istniejących umocnieniach pozwala przypuszczać, iż istotnie mamy tu do czynienia z obiektem kultowym, gdzie palono ogień...."

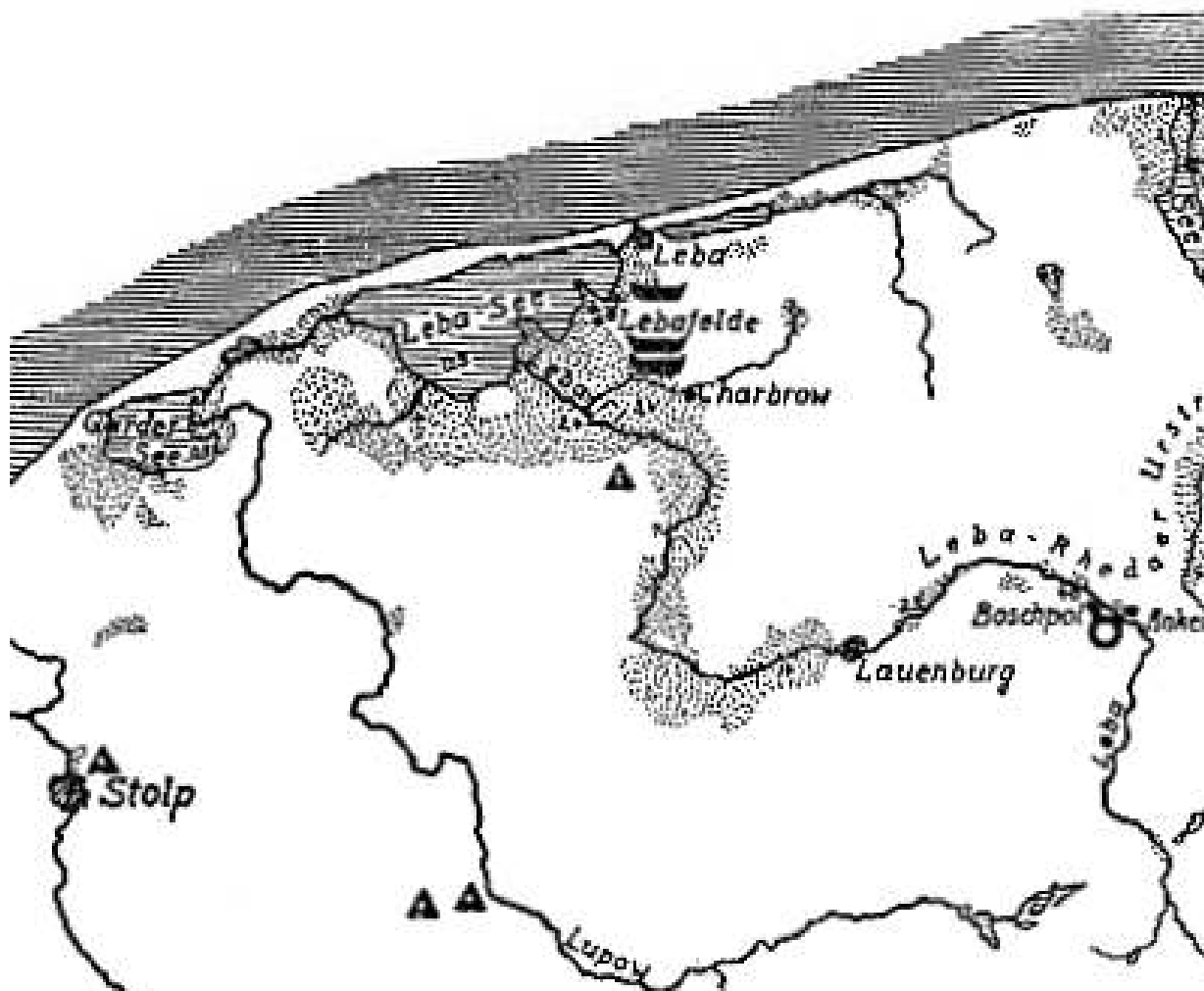
Nie zgadzam się z tą opinią archeologa. Owe półkoleście rozmieszczone ogniska to nic innego jak konieczność użycia ognia do prowadzenia walki. Łodzie przeciwnika trzeba było zatrzymać za wszelką cenę, bo po przejściu warowni nie było już takich specjalnie obronnych miejsc przy rzece. Ogień był potrzebny do podpalania strzał miotanych przez odpowiednie maszyny, chodziło głównie o podpalenie żagla i kadłuba łodzi.

Uwarunkowania geograficzne wybrzeża ziemi słupskiej

Mamy szczęście, że akurat jeziora Gardno i Łebsko zostały już wcześniej poddane naukowej analizie i głównie dzięki pracy geologa można zobaczyć je w układzie „nakładania stanu wód” tj. na brzegi zbiorników wodnych sprzed kilkuset lat nakłada się współczesną mapę. Poniższa mapa pokazuje stan wód w okresie wikingów, około roku 1300ne. Mapa pokazuje też znaleziska łodzi i miejsca innych znalezisk z okresu wikingów (trójkąty występujące na mapie- może to być np. miecz). Są to głównie zabytki (wraki łodzi) odnalezione na przełomie XIX i XX wieku.

Łupawa wpływając do J. Gardno omywa Rowokół, tak kiedyś jak i dzisiaj. Łeba wpływa do j. Łebsko w terenie bagiennym, również tak było przed wiekami i jest tak dzisiaj.

Badania prowadzone przez naukowców z Gdańska w ostatnim roku wykazały, że jezioro Gardno nigdy nie było zatoką morską ani też nie miało otwartego kontaktu z morzem, w przeciwieństwie do jeziora Łebsko, które ma zupełnie inny charakter- stanowiło kiedyś zapewne zalew.

Ryc. 13. Stan wód w okresie wikingów, około roku 1300ne. Miejsca wypunktowane obrazują tereny bagniste i podmokłe. Fragment mapy z książki.¹³ Oznaczenia: zarys łodzi oznacza znalezisko wraku łodzi w tym właśnie miejscu, trójkąt oznacza znalezisko broni pochodzenia wikingów.

¹³ Otto Lienau; *Die Bootsfunde von Danzig- Ohra aus der Wikingerzeit*, Danzig 1934

Brzeg morski podlega ciągłym zmianom, dzieje się tak od wieków bez wpływu na to zjawisko działalności człowieka. Powstające i rosnące mierzeje powodują powstawanie jezior. Jeziora te następnie zostają zasypywane przez stałe osady, które nanoszą rzeki, powoduje to przyspieszone zarastanie roślinnością tych jezior. Następuje wysuszanie lądu i jego rozkurczanie po zejściu lodowca. Zmienia się poziom wody w morzach. (Patrz przykład ze Szwecji opisany w rozdziale- Klimat).

Od czasów epoki brązu a konkretnie od ok. V-IV w. p.n.e. zostało opuszczone przez ludność kultury łużyckiej grodzisko w Gałęzinowie, które w owym czasie stało na brzegu Morza Bałtyckiego- tak bowiem przemieściła się linia brzegowa przez okres 2500 lat (ok. 10 km).

Najbliższa okolica Ustki posiada podobną strukturę lądu poprzeplatanego jeziorami lecz zmiany takie jak zanikanie jezior są koło Ustki wyprzedzone o może nawet dwa tysiąclecia w stosunku do okolicy znad jezior Gardno i Łebsko. Z czasem o istniejących kiedyś zbiornikach wodnych świadczą zaledwie złoża torfu.

Zdjęcie po lewej stronie:

Fot. 14; Ustka, wiosna 2005

Widok od ul. Grunwaldzkiej

-pozostałość zalewu, później jeziora lagunowego, do dziś jeszcze czytelne jest ich istnienie, każdej wiosny i jesieni.

Do dzisiaj widać ślady istnienia jeziora lagunowego. Wcześniej jezioro to było z pewnością bardziej widoczne bo stanowiło zbiornik wodny o dużej powierzchni. A jeszcze wcześniej wygląd mógł być taki jaki dziś ma jezioro Gardno i jezioro Łebsko. Podobnie jest na zachodnim brzegu ujścia Słupi. Zaraz za wydrami, które się pewnie ciągle przemieszczały, jest zarastające i w zaniku jezioro

Po lewej stronie:

Fot 15; Jez. Modła, wiosna 2005 roku

Widok od strony Łędowa

Modła. Pomiędzy tym jeziorem a Słupią do dzisiaj istnieje bagnisty teren z oczkami wodnymi, świadczy to o istniejącym niegdyś połączeniu. Niestety, nie trafiłem na materiały o tym, jak konkretnie w naszej okolicy zatoki przeistaczały się w jeziora lagunowe a te przeobrażały się z kolei w pola torfowisk. Na bazie takich materiałów można byłoby określić miejsca dla celów

poszukiwań wraków łodzi żyjących tu niegdyś jeszcze przed kolonizacją niemiecką (ok. XIIIw.) Słowian- później zostali ci Słowianie zgermanizowani, chodzi też o czasowo zamieszkały na Pomorzu lud Gotów, Gepidów.....

Zapadłe- warownia zaginiona

Słupia uchodziła deltą do morza. Bezpośrednie ujście prawej (wschodniej) odnogi Słupi można jeszcze dzisiaj oglądać w Orzechowie- teraz płynie tam niewielka rzeczka- Orzechówka. Dopiero w XV w. wydmy piach zasypał ujście rzeki co doprowadziło do spiętrzenia wody i powiększenie już wcześniej istniejącego tu zalewu, na ponad 100 lat powstałe powiększone rozlewisko sięgało obecnych

wsii: Zapadłe, Poddębnie i Wytowno. Dopiero w 1526 poddani rycerskiej rodziny von Ramel stworzyli istniejący do dziś przekop do Bałtyku. Jakkolwiek stale tam jeszcze gromadzi się woda i odprowadzenie jej wymaga ciągłej drożności kanałów i przepustów. W starym korycie Słupi obecnie jest poprowadzona droga.

Zapadłe jako nazwa mówi o czymś co się osunęło w grunt, o czymś co się zapadło. Funkcjonalnie była to zapewne warownia usytuowana w prawej odnodze Słupi.

SŁOWIAŃSKA PRZYSTAŃ W PRZEWŁOCE

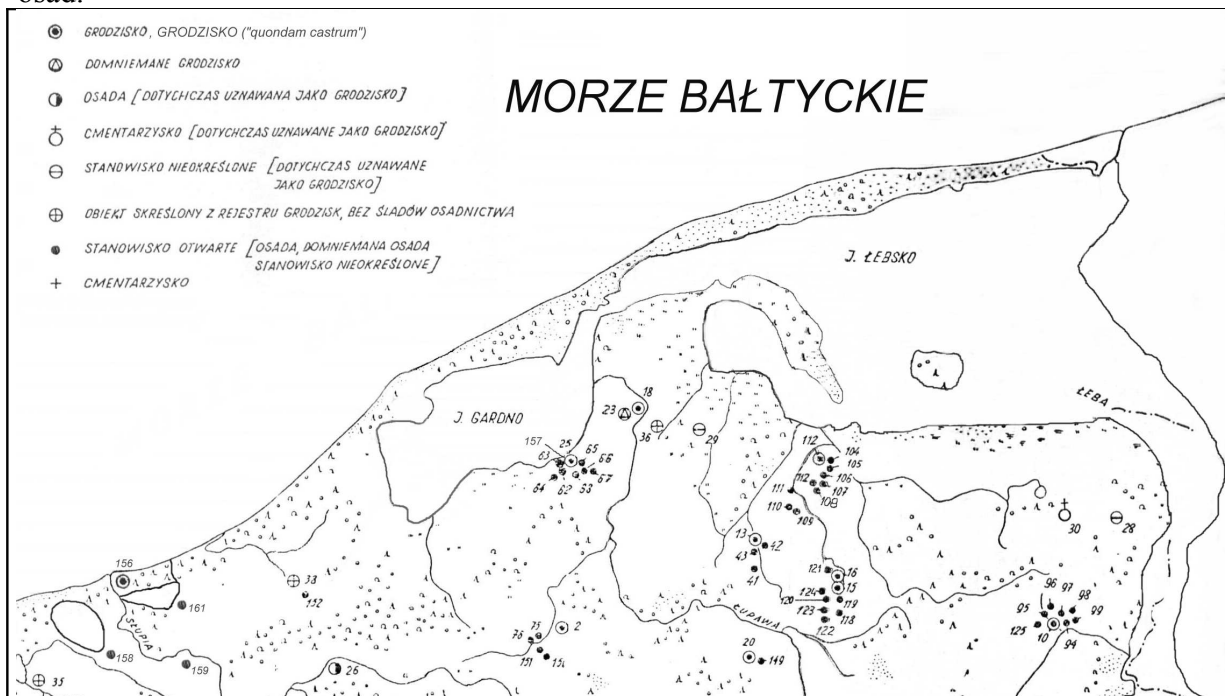
Dokument z 1283 r. potwierdza związki Przewłoki z polską hierarchią kościelną. Jak zanotował S. Kujot (Dzieje...): „Nadto pozwolił książę (Mściwoj II) z łaski, jako jałmużnę biskupom i ich następcom wysyłać dwa okręty do przystani zwanej Przewłoka (Preuloca), nad morzem, u jeziora pod Gardnem, którą wąska cieśnina z morzem łączy. W tym aż nazbyt ściśle zlokalizowanym porcie- przystani (zapewne chodzi o bliskość miejsca wypływu prawej odnogi Słupi do morza) ówczesny biskup kujawski Wojciech (Albertus) miał prawo utrzymywania i wykorzystywania do połówek dwóch łodzi rybackich.

W epoce wikingów handlowano artykułami stanowiącymi towar w zagrodach rolnych w tym też są materiały lniane i handlowano wszystkim co dało się wyrwać lasom i wodom, handlowano żelazem uzyskanym z dymarek...- handlowano też ludźmi. Dużym targiem niewolników było duńskie Hedeby- stanowiące większość lokalnych kontaktów handlowych. wikingowie zdobywali niewolników przez podbój lub przez handel. Tak więc z pewnością dorzecze Słupi również stanowiło miejsce penetracji wikingów- kupców (czytaj Duńczyków).

W Przewłocie w tym czasie istniał młyn- to trochę dziwne miejsce jak na lokalizację na samym brzegu zalewu. Nie ma dowodów na to aby obok postoju wspomnianych dwóch łodzi biskupa z Włocławka młyn w Przewłocie pracował na potrzeby wymiany handlowej- nie można jednak takiej związanej z handlem funkcji młyna wykluczyć. Podobną lokalizację miałby domniemany młyn w Wytownie- istnieje jednak konieczność potwierdzenia istniejących tam konstrukcji, że są to pozostałości po młynie. (Wówczas tam znajdował się brzeg istniejącego w średniowieczu zalewu.) Dotychczasowe prace archeologiczne wykluczyły istnienia w Wytownie grodu albo warowni.

Grodziska i osadnictwo grodowe w linii brzegu morskiego od ujścia Łeby do ujścia Słupi.

Wcześniej już było w tym opracowaniu przedstawione na mapie osadnictwo grodowe i grodziska całego powiatu słupskiego.¹⁴ Poniższa mapa pokazuje jedynie pas części powiatu słupskiego, leżący nad brzegiem morza. Zamieszczony jest też spis i są podane nazwy miejscowości-osad.

Ryc. 14. Grodziska i osadnictwo grodowe występujące w linii brzegu morskiego powiatu słupskiego- dokonałem korekty brzegów jezior oraz brzegów rzeki Łeby na stan z ok. 1300r. i dokonałem też, orientacyjnie, korekty przy ujściu Słupi- w stosunku do mapy już pokazanej, pochodzącej z Jerzy Olczak i Kazimierz Siuchniński; *SPRAWOZDANIE Z BADAŃ*.....

GRODZISKA (wymieniono tylko te mieszczące się w obrębie mapy):

Nr określający grodzisko lub osadę (wg mapy)	Nazwa miejsca- miejscowości, przy której występuje to grodzisko lub osada	Stwierdzenie warstwy kulturowej i mat. archeologicznego	Chronologia	Uwagi szczególne
2	Żoruchowo- grodzisko wyżynne, cypłowe z nieznacznie wypukłym majdanem i wałem zaporowym (poprzecznym).	tak, stwierdzono	kultura łużycka(?)	część naczyń ze starszych badań ma nieustaloną chronologię
5	Głobino- grodzisko nizinne, prawie całkowicie zniwelowane, niewiadomego typu. Zachował się jedynie niewielki fragment wału.	tak, stwierdzono	IX- X wiek	
10	Podole Wielkie- grodzisko wyżynne, podkowiaste z wklęsłym majdanem.	tak, stwierdzono	VIII/ IX- X wiek	

¹⁴ Jerzy Olczak i Kazimierz Siuchniński; *SPRAWOZDANIE Z BADAŃ WERYFIKACYJNYCH GRODZISK PRZEPROWADZONYCH NA TERENIE POWIATU SŁUPSKIEGO*. (jesień 1968- 1970), UAM Poznań

18	Smółdzino- grodzisko wyżynne, typu pierścieniowego z wypukłym majdanem.	tak, stwierdzono	X- XII wiek	
20	Wiatrowo- grodzisko wyżynne, dwuczłonowe, usytuowane na cyplu. Każdy człon otoczony łukowatym wałem.	tak, stwierdzono	VIII/ IX- IX wiek	
DOMNIEMANE GRODZISKA PÓŻNOŚREDNIOWIECZNE				
23	Smółdzino- domniemane grodzisko wyżynne, zapewne typu pierścieniowego z wypukłym majdanem.	tak, stwierdzono	Okres późnośredniowieczny	Ponadto pochodzą stąd różnorodne materiały nowożytnie.

STANOWISKA SKREŚLONE Z REJESTRU GRODZISK
(zweryfikowane jako osady,, domniemane osady i stanowiska nieokreślone)

24. Dobieszewo, stan. 1. Rodzaj stanowiska: ? Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Uwaga: W archiwum Muzeum Narodowego w Szczecinie odnotowano chronologię późnośredniowieczną. Grody kultury łużyckiej na Pomorzu.

26 Machowino, stan. 11. Osada. Chronologia: Okres późnośredniowieczny i nowożytny.

29 Żelazo, stan. 7. Rodzaj stanowiska: ? Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i nowożytny.

STANOWISKA SKREŚLONE Z REJESTRU GRODZISK

(zweryfikowane jako kurhany?)

30 Dargoleza, stan. 2. Dwa, usytuowane obok siebie koliste nasypy ziemne (kurhany?). Bez materiału zabytkowego.

Chronologia: ?

Uwaga: W archiwum Muzeum Narodowego w Szczecinie kurhany (?) te błędnie są lokalizowane w obrębie gruntów wsi Poblocie. Poblocie, zob. Dargoleza, stan. 2.

STANOWISKA SKREŚLONE Z REJESTRU GRODZISK

(bez śladów osadnictwa)

35 Modła- nieznaczne wyniesienie terenowe kształtu owalnego, o lekko wypukłej powierzchni i łagodnych zboczach.

36 Smółdzino- na terenie lasu sosnowego, dwie długie, naturalne fałdy ziemne.

38 Wytowno, stan. 5. Płaski, w znacznej części zabudowany teren, otoczony z trzech stron szerokim i głębokim rowem, częściowo wypełnionym wodą.

OSADNICTWO WOKÓŁ GRODZISKA PODOLE WIELKIE (oznaczone jako 10)

94 Podole Wielkie, stan. 8a. Osada przyrodowa.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

95 Podole Wielkie, stan. 15. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.

96 Podole Wielkie, stan. 16. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.-

97 Podole Wielkie, stan. 17. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

98 Podole Wielkie, stan. 18. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

99 Podole Wielkie, stan. 19. Osada ?

125 Stowięcino, stan. 4. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.

OSADNICTWO WOKÓŁ GRODZISKA WIATROWO (oznaczone jako 20)

149 Wiatrowo, stan. 3 (ryc. 2). Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

OSADNICTWO WOKÓŁ GRODZISK SIODŁONIE (oznaczone jako 15 i 16)

118 Siodłonie, stan. 9. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: ?

119 Siodłonie, stan. 11. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

120 Siodłonie, stan. 12. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.

121 Siodłonie, stan. 13. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

122 Siodłonie, stan. 14. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Kultura łużycka. (?) i okres wczesnośredniowieczny.

123 Siodłonie, stan. 15. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: ?

124 Siodłonie, stan. 16. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Kultura łużycka (?).

OSADNICTWO WOKÓŁ GRODZISKA RUMSKO (oznaczone jako 13)

41 Będziechowo, stan. 17. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Kultura łużycka (?), pomorska (?) oraz okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.

42 Będziechowo, stan. 18. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

43 Będziechowo, stan. 19. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.

OSADNICTWO WOKÓŁ GRODZISKA RÓWNO (oznaczone jako 12)

104 Równo, stan. 7. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Kultura łużycka (?) pomorska (?).

105 Równo, stan. 8. Osada.

Chronologia: Kultura łużycka (?) pomorska (?) i IX—X/XI wiek.

106 Równo, stan. 9. Osada?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

107 Równo, stan. 10. Osada?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

108 Równo, stan. 11. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i późnośredniowieczny.

109 Równo, stan. 12. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Kultura łużycka (?) pomorska (?).

110 Równo, stan. 13. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny?

111 Równo, stan. 14. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Kultura łużycka (?) pomorska (?) i okres wczesnośredniowieczny.

112 Równo, stan. 15. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

OSADNICTWO WOKÓŁ GARDNA WIELKA (oznaczone jako 157)- patrz wstęp.

25. Gardna Wielka, stan. 1. Osada. Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, późnośredniowieczny i nowożytny.

62 Gardna Mała, stan. 1. Osada.

Chronologia: ? i XII—XIV wiek.

63 Gardna Mała, stan. 2. Osada.

Chronologia: XII—XIV wiek.

64 Gardna Mała, stan. 3. Osada.

Chronologia: Kultura pomorska (?) i XIII—XIV wiek.

65 Gardna Wielka, stan. 2. Osada.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

66 Gardna Wielka, stan. 3. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: XII—XIV wiek.

67 Gardna Wielka, stan. 4. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: ? i XII—XIV .wiek

68 Gardna Wielka, stan. 5. Rodzaj stanowiska: ?

Chronologia: XII—XIV wiek.

OSADNICTWO WOKÓŁ USTKA (oznaczone jako 156)- patrz wstęp.

158) Duninowo, stan. -. Rodzaj stanowiska: wymienione w dyplomie z 1337 roku.

Chronologia: okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

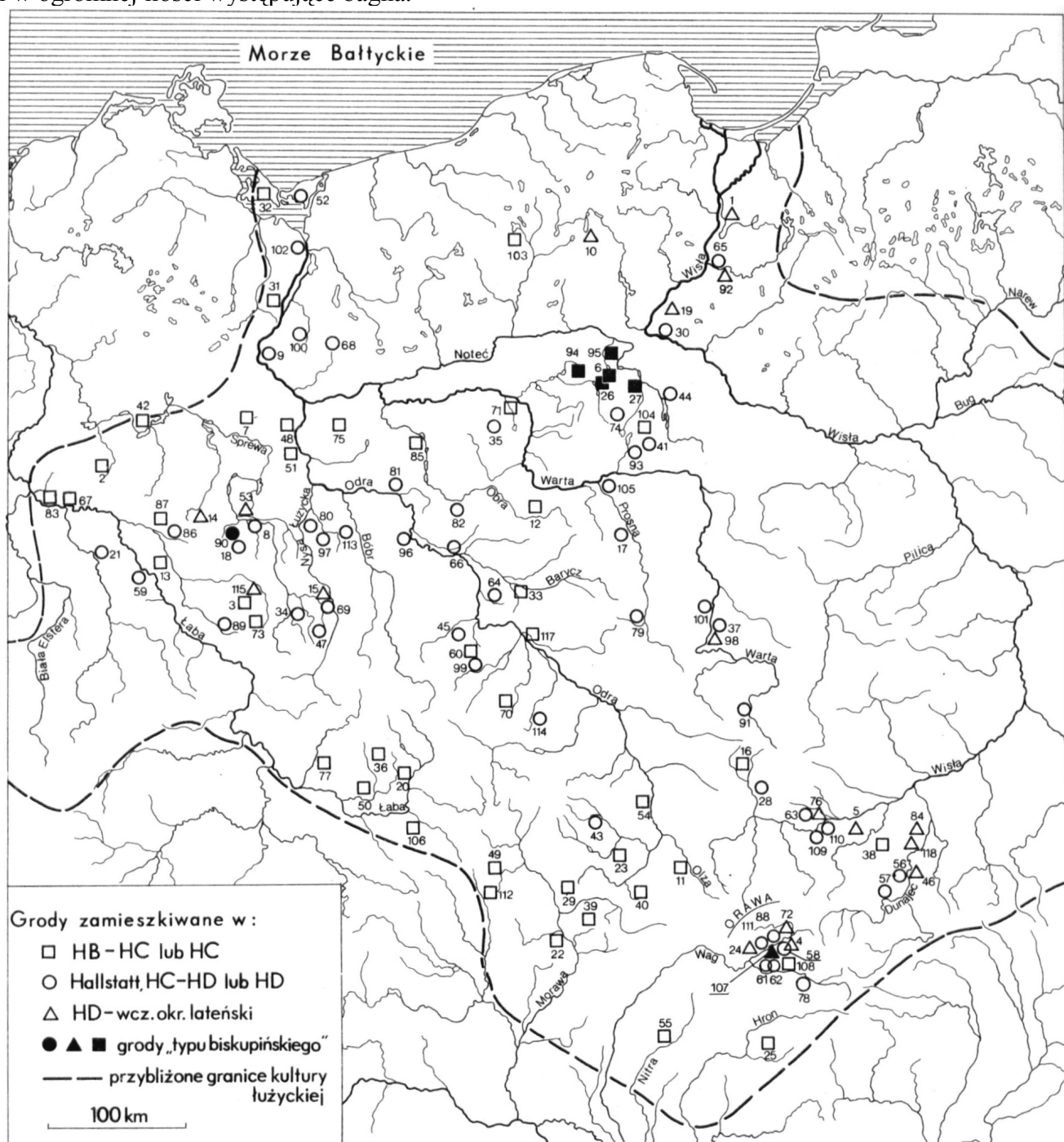
159) Charnowo, stan. -. Rodzaj stanowiska: wymienione w dyplomie z 1337 roku.

Chronologia: okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

161) Przewłoka, stan. -. Rodzaj stanowiska: wymienione w dyplomie z 1337 roku.

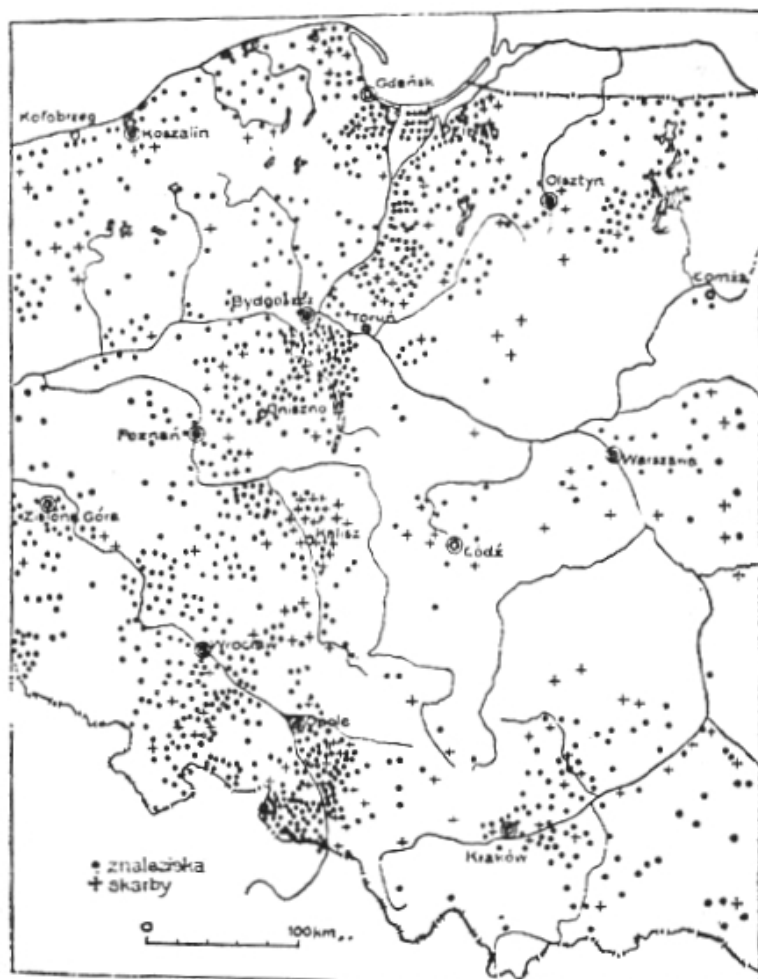
Chronologia: okres wczesnośredniowieczny (?) i późnośredniowieczny.

Poniżej mapy będą ukazywać: 1. przebieg grodów obronnych z epoki brązu przypisywanych kulturze łużyckiej, 2. szlak bursztynowy z czasów Cesarstwa Rzymskiego poprowadzony po ziemiach polskich- wyznaczony porzuconym bursztynem, 3. starożytne szlaki bursztynowe Europy. W epoce brązu droga łączyła grody, potem ta sama droga była użytkowana do transportu już innych materiałów zależnych od potrzeb epoki. Plemiona słowiańskie również w okresie wędrówek ludów (ok.. Vw.) przemieszczały się po wcześniej powstałych drogach- ziemie polskie wówczas obfitowały w ogromne i w ogromnej ilości występujące bagna.

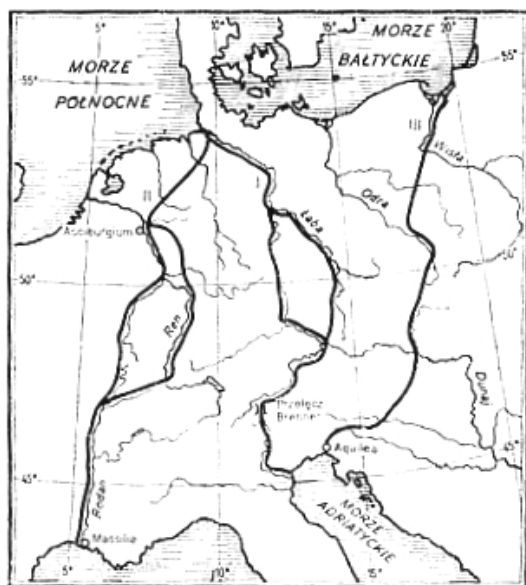
Ryc. 16. Występowanie grodów w epoce brązu, przypisywanych kulturze łużyckiej na obszarze występowania tej kultury.¹⁵ (Oryg. tytuł mapy: Ryc. 27. Grody „typu biskupińskiego” na tle halsztackich grodów kultury łużyckiej. Spis grodów)

¹⁵ Anna Niesiołowska-Wędzka; PROCESY URBANIZACYJNE W KULTURZE ŁUŻYCKIEJ W ŚWIELE ODDZIAŁYWAŃ KULTUR POŁUDNIOWYCH, WROCŁAW • WARSZAWA • KRAKÓW • GDAŃSK, ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH, WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK, 1989, str. 164-165.

83. Szlak bursztynowy wiodący przez ziemie polskie. Pojedyncze znaleziska oraz całe skarby wyraźnie znaczą trasę wiodącą przez Śląsk, Kalisz (Calisia), wschodnią Wielkopolskę ku Wiśle i dalej na północ do wybrzeży Bałtyku.
[Mapka przedrukowana z artykułu M. Gumowskiego „Szlak bursztynowy”, „Czasopismo Geograficzne” R. 28:1962]

Ryc. 17 Szlak bursztynowy wiodący przez Polskę.¹⁶

Szlaki bursztynowe w czasach starożytnych

Ryc. 18 Szlaki bursztynowe.¹⁷

¹⁶ Tadeusz Łoposzko; *TAJEMNICE STAROŻYTNEJ ŻEGLUGI*, Wydawnictwo Morskie Gdańsk, 1977, str. 281

¹⁷ Tadeusz Łoposzko; *TAJEMNICE STAROŻYTNEJ ŻEGLUGI*, Wydawnictwo Morskie Gdańsk, 1977, str. 262